

Víra, podezření a bledule

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Já vím, vzal jsem si příliš velké „sousto“. Přesto mi to nedá. Jsem nešťastný z **podezření**, jemuž je stále znovu vystavována v naší společnosti **víra**. I když jsem ve svém „misijním nadšení“ dosud nepolevil, bývám unaven z debat na téma údajně nepřekonatelného rozporu mezi „rozumem“ a „vírou“. V dnešním fejetonu se vracím k jedné svojí přednášce z uplynulých týdnů...

Nejcitlivější vždycky je, čím začít. Nenávážu-li kontakt s auditoriem, vše bude ztraceno. Ale jak na to jít? Víra je **spolehnutím se, důvěrou**. Hm. Já už to „vím“. Ale jak to vlastně „vím“? A jak toto „vědění o víře“ zprostředkovat někomu, kdo „nevěří“? To jsou paradoxy!! Od počátku jsem přítom v podezření právě proto, že „jen věřím“, zatímco oni „už vědí“...

Je obtížné diskutovat o fenoménu víry v rámci „diskursu vědy“; moderní člověk, který se již předem uzavírá jinému úhlu reflexe (nebo jej pokládá za méněcenný), pociťuje od počátku „převahu“ své argumentace. Jenže v tom je právě ten „zakopaný pes“: staří Hebrejci neargumentovali! **Víra jim byla postojem přijetí, věrnosti, smlouvy mezi Bohem a lidmi**. Jan Milíč Lochman ve svém „Krédu“ pěkně upozorňuje na nutnost rozlišovat dva koncepty **pravdy**: řecký koncept „**alétheia**“ jako vzhledu do struktur jsoucna, a hebrejský koncept „**emet**“ jako spočinutí ve vztahu. Ano, hovoří-li Žid či křesťan o víře, má na mysli „život v pravdě“ jakožto život v Boží přítomnosti, život stvrzující, že jsem „porozuměl“ volání a následuji je. Víra je odpovědí za „volání“ živého Boha, nikoli pojmový konstrukt. Jak ovšem „tématizovat“ tento přístup lidem, kteří požadují „**důkazy**“? Již dávno jsem upustil od pokusů o výklad důkazů Boží existence; jednak nejsou pro moderního agnostika legitimní, a jednak jsem si uvědomil, že tím jen pasívně přijímám „pravidla hry“ vědeckého diskursu. Co tedy?

Napadlo mne: fenomén víry by se – možná – dal identifikovat na pozadí dichotomie „**vysvětlení**“ a „**porozumění**“, kterou kdysi exponoval Wilhelm Dilthey. Tím sice zůstanu v rámci diskursu racionality, ale zároveň z něj zamírím „ven“! „Vysvětlení“ chápal Dilthey jako přírodovědně zaměřený, exaktně racionální postoj člověka ke světu, jehož cílem je odhalit **obecné zákonitosti** tohoto světa a jeho „fungování“. Předmětem „porozumění“ jsou produkty lidského ducha a směřuje k rekonstrukci jejich **konkrétní úlohy** v kontextu lidské kultury, dějin, k interpretaci jejich **smyslu**. Ač Dilthey psal o dvojím typu vědecké metodologie, mohl by to být nosný most, jak pootevřít dveře hájemství víry!

Cítím, že auditorium toto diltheyovské rozlišení přijímá. Posluchači jsou spokojeni, „děláme vědu“. V tuto chvíli nepozorovaně měním „diskurs“. Co vlastně znamená „porozumět husitství“? Co znamená porozumět uměleckému dílu? A co znamená porozumět Bibli? Připojuji i osobní hledisko: otvírám auditoriu svoje srdce, svoje hledání, své jistoty i pochybnosti, líčím **víru jako cestu**. Ukazují, že „přijetí“ neznamená „slepu oddanost“, že víra nejen nevylučuje, ale (je-li živou vírou) bytostně zahrnuje kladení racionálních otázek, že víra obsahuje jak chvíle Boží přítomnosti, tak i Božího mlčení, že víra je existenciálním vzepětím, které může nabýt i podoby tragického konfliktu.

Zjišťuji, že posluchačstvo zbystřuje. Opatrně společně poodhrnujeme závěj pojmů a teorií, a někteří si v úžasu začínají všimnout, že pod studeným sněhem kvetou něžné bledule. Vidím na některých tvářích zmatek. Víra že je odvážným krokem přitakání něčemu, co mne přesahuje? Doposud byli přesvědčeni, že je to postoj hlupství nebo slabosti... Víra že je svobodným rozhodnutím, krokem k zakoušení něčeho, co exaktní racionalita nemůže (ale ani nezamýšlí) „uchopit“? Doposud byli přesvědčeni, že ten, kdo „věří“, je naopak člověkem nesvobodným, ba zajatcem - nejlépe nějaké rafinovaně jej manipulující církve...

Mám radost: podařilo se mi „**uvést v podezření**“ dosavadní přesvědčení většiny, že víra je buď chybnou vědeckou teorií, nebo extází fanatika, nebo utilitaristickým kalkulem. Je to málo? Ostatně křesťanství bylo přece „podezřelé“ již v okamžiku svého zrodu! Cožpak radostná zpráva o tom, že oním „mašiach“ je právě tenhle „obyčejný“ Ježíš (navíc ještě popravený tak ponižujícím způsobem), nebyla většině současníků trapným „faux pas“? Vzdávám tiše chválu podezření; totiž pomáhá zrát a růst...